

Interni raseljeni u Evropi: još jedna izgubljena generacija?

Mediji često ukazuju na to da se, kao rezultat ekonomске krize, u Evropi lako može pojaviti nova “izgubljena generacija”. Ali, jedna drugačija izgubljena generacija, stvorena vojno-političkim krizama u prošlosti, već preživljava u brojnim evropskim zemljama. Ovdje mislim na interni raseljene osobe u Evropi, od kojih se neki već *decenijama* bore s izuzetno teškim okolnostima. Ovim žrtvama prošlih i sadašnjih sukoba i dalje treba pomoći evropske i međunarodne zajednice.

Evropa ima brojne interni raseljene osobe kojima je potrebna pomoć

Procjenjuje se da u državama članicama Vijeća Evrope ima od 2,5 do 2,8 miliona interni raseljenih osoba. Najveći broj interni raseljenih, oko 1 milion, živi u Turskoj, a žrtve su oružanog sukoba i nasilja državnih i nedržavnih snaga u područjima koje uglavnom naseljava kurdska manjina. Što se tiče drugih dijelova Evrope, velika većina raseljenih su to postali tokom sukoba u vrijeme raspada Sovjetskog Saveza i Jugoslavije, prije više od dvije decenije, a u skorije vrijeme i kao rezultat sukoba u Gruziji 2008. godine. Tako u Azerbejdžanu ima oko 600.000 interni raseljenih, u Gruziji 274.000, u Srbiji 225.000, u Bosni i Hercegovini 113.000, a ostatak je u drugim balkanskim zemljama, Armeniji i Rusiji.

Velika je patnja prosječnog evropskog raseljenika

Ljudi koji se nalaze iza ovih brojki izbačeni su iz svojih domova i nalaze se u vakuumu, bez mogućnosti da se vrate kući, potpuno nemoćni, i preživljavaju – ali ne žive. Oko 390.000, odnosno 15 posto od ukupnog broja raseljenih osoba, smješteni su u kolektivnim centrima (koji se obično nalaze u velikim, napuštenim zgradama), improviziranim skloništima ili neformalnim naseljima, često bez bilo kakve sigurnosti boravka ili pristupa osnovnim uslugama. Uz stambeni smještaj ispod standarda, raseljene osobe često su bez statusa, s ograničenim pristupom zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju ili zaposlenju. Mnogi od njih su traumatizirani i još uvijek su podložni nasilju i zloupotrebi. Većina ih se ne može vratiti u mjesta porijekla, zato što sukob koji je u osnovi i doveo do njihovog odlaska još uvijek nije razriješen. Oni koji se pokušaju vratiti suočavaju se sa stvarnom prijetnjom progona.

Znaci nade

Razvoj događaja koji daje nadu je to što je na međunarodnoj donatorskoj konferenciji, održanoj u Sarajevu u aprilu 2012. godine, obećana financijska podrška za stambene potrebe 74.000 najugroženijih raseljenih osoba u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Crnoj Gori. Ako se obećana sredstva dobro rasporede i utroše, to bi moglo predstavljati kraj dugog, bolnog poglavљa u životima brojnih raseljenih osoba u regiji. I Gruzija je ostvarila neki napredak u rješavanju situacije s interni raseljenim osobama, naročito u pogledu stambenog smještaja, zahvaljujući razradi domaćih politika rada i dodjeli značajnih resursa, uključujući i međunarodnu pomoć.

Raseljeni imaju svoja prava

Kako pocrtava [Preporuka 2006\(6\)](#) Komiteta ministara o interno raseljenim osobama, raseljeni imaju pravo da uživaju cijeli spektar ljudskih prava, bez diskriminacije. Brojni međunarodni instrumenti, a naročito [Vodeći principi UN-a o internom raseljavanju](#), posebno utvrđuju pravo raseljenih osoba da se vrate svojom domovima (ako još uvijek postoje), sigurno i dostojanstveno, na dobrovoljnoj bazi, i/ili da dobiju naknadu štete. Ta prava su priznata brojnim presudama Evropskog suda za ljudska prava (npr. *Loizidou protiv Turske*, 1996; *Khamidov protiv Rusije*, 2007; i *Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, 2010). Češće se, pak, dešava da najviše nade polažu u integraciju u nova mjesta boravka ili ponovno naseljavanje negdje drugo.

Zaštita raseljenih osoba prvenstveno je odgovornost državnih vlasti. Međutim, raseljeni se često nađu u situacijama gdje državne vlasti ne izvršavaju zaštitne mјere, ili to ne mogu. Uzrok tome može biti nedostatak autoriteta u područjima sukoba koja nisu pod kontrolom vlade, ili nedostatak volje, nedostatak institucionalnog okvira, ili nedostatak sredstava. Problemi raseljenih ne bi trebali biti predmet političke instrumentalizacije, već bi se prednost trebala davati zaštiti njihovih prava.

Međunarodna zajednica, a naročito UNHCR i Specijalni predstavnik Generalnog sekretara UN-a za raseljene osobe, često igraju ključnu ulogu u pružanju pomoći. I različita tijela Vijeća Evrope nadziru ljudska prava raseljenih, te grade standarde za unapređenje situacije u kojoj se nalaze.

Šta treba da se uradi

Konkretna situacija u kojoj se nalaze raseljeni traži odgovor država koji će uključiti sve aspekte raseljavanja, i to blagovremeno i djelotvorno. Mada međunarodna pomoć jeste esencijalna, i napori na nivou države moraju biti sistematicni i energični. Vijeće UN-a za ljudska prava je 5. jula 2012. godine usvojilo značajnu rezoluciju o ljudskim pravima raseljenih osoba, kojom države članice Ujedinjenih nacija potvrđuju svoju ulogu u promociji i zaštiti ljudskih prava raseljenih osoba.

Postoji hitna potreba da se popune praznine u zaštiti raseljenih osoba. Države bi trebale poduzeti mјere kojima će spriječiti interno raseljavanje. Trebale bi unaprijediti kvalitet sopstvenog odgovora na situaciju u kojoj se nalaze raseljene osobe, te poštivati obavezu da osiguraju pristup humanitarnoj pomoći tamo gdje one same nisu u stanju da pruže pomoć.

Imperativ je da se izrade trajna i održiva rješenja za raseljavanje.

Države i svi relevantni akteri bi trebali usvojiti mјere za povratak i reintegraciju raseljenih osoba u zajednice iz kojih potiču. Tešku situaciju u kojoj se nalaze raseljeni ne treba produžavati. Tamo gdje povratak nije moguć, ili gdje predstavlja rizik za same raseljene osobe, treba osigurati druge mјere pomoći, bez diskriminacije. Naročito treba

posvetiti pažnju potrebama najranjivijih, kao što su osobe s onesposobljenjem, starije osobe, djeca i žene.

U takvim slučajevima, države bi trebale poduzeti odgovarajuće mjere kojima će osigurati integraciju raseljenih osoba u njihove nove zajednice. Države bi, u saradnji s međunarodnim akterima gdje je to potrebno, trebale osigurati da raseljene osobe budu konsultirane i da partnerski učestvuju u planiranju i provođenju povratka ili bilo kojih drugih mjeri pomoći.

Kad razgovaramo o trenutnoj ekonomskoj krizi i njenim brojnim žrtvama, ne možemo zaboraviti raseljene, žrtve ranijih kriza i sukoba koji još uvijek traju. I oni moraju uživati pažnju i aktivnu podršku evropskih država, da ostvare svoja ljudska prava i žive dostojanstveno. Ne možemo dozvoliti da njihova patnja traje – u suprotnom, Evropa neće izgubiti još jednu generaciju, već nekoliko njih.